

Χαιρετισμός
Στην παρουσίαση του συλλογικού βιβλίου
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
& ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Τρίτη 14 Ιανουαρίου, 2020, Polis Art Cafe

Αποτελεί ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση για μένα που μαζευτήκαμε σήμερα εδώ για την παρουσίαση του βιβλίου «Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση & Εκπαιδευτική Πολιτική» που επιμελήθηκε ο φίλος Γ. Δαρδανός και οι εκδόσεις Gutenberg.

Το βιβλίο, τιμητικό αφιέρωμα στη μνήμη του Γεράσιμου, περιέχει άκρως ενδιαφέρουσες και επίκαιρες εισηγήσεις από στενούς του συνεργάτες που μαζί σύστησαν τον Όμιλο Πρωτοβουλίας για την Ελληνική Παιδεία (ΟΠΕΠ), πίστεψαν και προώθησαν την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1996 – 2000.

Στο κατώφλι της ανατρεπτικής 4ης βιομηχανικής επανάστασης, σε μια εποχή όπου η ανοικτή πρόσβαση και υψηλή ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος αποτελούν προϋποθέσεις για την ευημερία και συνοχή κάθε κοινωνίας, η μελέτη και αξιολόγηση εμπειριών του παρελθόντος αποτελούν πολύτιμη πυξίδα για το μέλλον.

Δυστυχώς ο δημόσιος διάλογος στη χώρα μας για πολλά σημαντικά θέματα και προκλήσεις, όπως η άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής, παραμένει ιδιαίτερα ρηχός. Δεν υπάρχει μνήμη στο σύστημα. Και όταν δεν υπάρχει μνήμη, δεν υπάρχει συνέχεια και βελτίωση. Πόσο μάλλον όταν δεν έχουμε καταφέρει να εμπεδώσουμε μια κουλτούρα συνεννόησης και διαλόγου, που θα μας οδηγούσε στο να αναγνωρίζουμε και να αξιολογούμε προσεκτικά το έργο των άλλων, ανεξαρτήτως θεσμικής θέσης ή πολιτικής προέλευσης, να κτίζουμε πάνω στα καλώς κείμενα και να βελτιώνουμε και να αλλάζουμε αυτά που δεν επέφεραν τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα.

Γι αυτούς τους λόγους, η δημοσίευση του βιβλίου αυτού και οι εισηγήσεις των έγκριτων συναδέλφων αποκτούν ιδιαίτερη σημασία.

Θα πρότεινα σε όλους να διαβάσετε το βιβλίο του Γεράσιμου με τίτλο «Γιατί δεν έκατσα καλά», από τις εκδόσεις Gutenberg. Είναι ένα πολύτιμο τεκμήριο των αρχών που προώθησε η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση Αρσένη, του περιεχομένου των αλλαγών όπως αποτυπώθηκαν στη Διακήρυξη των Δελφών τον Ιανουάριο του 1997, των μεγάλων τομών που επιχειρήθηκαν την περίοδο 1998 – 1999 αλλά και της κλιμάκωσης των συγκρούσεων και των αιτιών που τις προκάλεσαν.

Δυο λόγια για το καθένα:

Αρχές και το ιδεολογικό πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης:

Για τον Αρσένη, η απομαζικοποίηση της παραγωγής, η επιτάχυνση του χρόνου, η διάσπαση των πηγών της γνώσης, της μετάδοσής της και της πληροφόρησης, η σμίκρυνση του χώρου – όλοι ζούμε πλέον σε ένα παγκόσμιο χωριό όπως γράφει – και η αλλοίωση της σύνθεσης των πληθυσμών - που εγείρει θέματα προσδιορισμού της εθνικής ταυτότητας – έχουν αλλάξει τα δεδομένα και τα ζητούμενα για τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Για τον Γεράσιμο, η παιδεία δεν είναι άθροισμα γνώσεων που δίνεις στα παιδιά, αλλά μια «βαθύτατα ηθική διαδικασία, δηλαδή αγωγή».

Μια παιδεία που έχει πατρίδα. Μιλώντας επομένως για ελληνική παιδεία, ο Αρσένης μιλάει για ένα σύστημα παιδείας που έχει προσαρμόσει την εκπαίδευση στις αξίες και την κουλτούρα της Ελλάδος.

Ένα σύστημα που για τον ίδιο πρέπει να χτισθεί πάνω στις ακόλουθες βασικές αρχές:

α) Δημόσια και δωρεάν παιδεία

β) Ανοικτή και με ίσες ευκαιρίες πρόσβαση σ' όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες από το νηπιαγωγείο ως τη δια βίου εκπαίδευση.

γ) Ένα σύστημα που ενισχύει τη γενική παιδεία, διευρύνει τις εκπαιδευτικές επιλογές σε μαθήματα, κατευθύνσεις, τμήματα και σχολές και προάγει την κινητικότητα. Μια παιδεία ανοικτών οριζόντων.

δ) Ένα σύστημα ανοικτό και φιλικό στη δια βίου εκπαίδευση.

ε) Αποσύνδεση της παιδείας, - δηλαδή της διεύρυνσης των ικανοτήτων του ατόμου για μάθηση, κριτική αφομοίωση, χρήση σύγχρονων μεθοδολογικών εργαλείων και πληροφοριών, δημιουργική σύνθεση - από την διασφάλιση επαγγελματικών δικαιωμάτων. Τέλος,

στ) Υψηλή ποιότητα στην παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών, κάτι που επιβάλλει όχι μόνο επαρκή και συνεχιζόμενη χρηματοδότηση και διοικητικό εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά και διαρκή αξιολόγηση και αποτίμηση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος.

Στη βάση αυτών των αρχών, ο Αρσένης νομοθέτησε και προώθησε:

- ✓ Το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών
- ✓ Το ολοήμερο σχολείο
- ✓ Το Ενιαίο Λύκειο
- ✓ Την ίδρυση Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων (ΤΕΕ) και την ένταξή τους στη μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- ✓ Αλλαγές προς την κατεύθυνση της ελεύθερης πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση των πτυχιούχων του ενιαίου λυκείου με κατάργηση του κλειστού αριθμού εισακτέων
- ✓ Την ενίσχυση της δια βίου εκπαίδευσης με τη θεσμοθέτηση των Προγραμμάτων Σπουδών Επιλογής και την υλοποίηση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου
- ✓ Την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου και της επάρκειας των εκπαιδευτικών με την κατάργηση της επετηρίδας, εισαγωγή του Πιστοποιητικού Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας, τη διεξαγωγή Επιμορφωτικών Προγραμμάτων, την εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση σχολικών μονάδων και στελεχών εκπαίδευσης, την προώθηση ειδικού μισθολογίου για τους εκπαιδευτικούς
- ✓ Τη στήριξη της ειδικής αγωγής

- ✓ Την προώθηση πολλών άλλων τομών, μεταξύ των οποίων τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, την εκπαίδευση παλιννοστούντων, αλλοδαπών και τσιγγανοπαίδων, τη θεσμοθέτηση του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας.

Ένα πλουσιότατο έργο που συνάντησε μεγάλη αποδοχή αλλά και αντιδράσεις, οι οποίες κατέληξαν σε εκτεταμένες καταλήψεις σχολείων το 1998 και σε Πρόταση Δυσπιστίας εναντίον του στη Βουλή από όλα τα μέλη της κοινοβουλευτικής ομάδας της Νέας Δημοκρατίας τον Ιανουάριο του 1999.

Αξίζει τον κόπο να διαβάσει κανείς το αντίστοιχο κεφάλαιο του βιβλίου του Αρσένη για να καταλάβει το εύρος και τη σημασία των εσωκομματικών αντιπαραθέσεων και ανταγωνισμών στην έκβαση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, τον ρόλο του Τύπου και των ΜΜΕ, τις υπόγειες πιέσεις από εκδοτικά και ποικιλώνυμα συμφέροντα.

Δεν είναι τυχαίο ότι παρά την ύφεση στις αντιδράσεις και την ομαλή και σχετικά επιτυχημένη εφαρμογή των αλλαγών σ' όλο το φάσμα του εκπαιδευτικού συστήματος το 1999 – αποδοχή κι επιτυχία που τεκμηριώθηκε από την Έκθεση της Επιτροπής Αξιολόγησης Καζάζη που δημοσιοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2000 - η αντικατάσταση του Αρσένη στις εκλογές του Απρίλη 2000 σήμανε και την ανατροπή αρκετών από τις αλλαγές που είχαν στο μεταξύ υλοποιηθεί.

Ποια είναι τα συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από το εγχείρημα Αρσένη; Τα συμπυκνώνει ο ίδιος εξαιρετικά στο βιβλίο του:

α) Επειδή κάθε επιδιωκόμενη μεταρρύθμιση επιφέρει μεγάλες αλλαγές στους συσχετισμούς των οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων, το διακύβευμα πρέπει να αναχθεί σε «εθνικό στόχο».

β) Κάθε μεταρρύθμιση δημιουργεί αντιστάσεις. Για να υλοποιηθεί προϋποθέτει υψηλό βαθμό συνοχής της κυβέρνησης και της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας στην αντιμετώπιση των αντιμεταρρυθμιστικών δυνάμεων.

γ) Αποτελεί πρωταρχική σημασία η διαρκής αξιόπιστη ενημέρωση του κοινού και η προβολή των επιδιωκόμενων αλλαγών. Καθώς η καλή διάθεση των ΜΜΕ δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη, επιβάλλεται η

ενίσχυση δικτύων υπεύθυνης ενημέρωσης και γόνιμου ανοικτού διαλόγου.

δ) Η επιλογή ανεξάρτητου φιλικού και αποτελεσματικού φορέα διοικητικής στήριξης και προώθησης των αλλαγών αποτελεί προϋπόθεση για την υλοποίηση μιας μεταρρυθμιστικής προσπάθειας. Τέλος,

ε) Η υλοποίηση μιας μεταρρύθμισης χρειάζεται ενεργό κοινωνική στήριξη. Ακόμα και όταν η πλειοψηφία της κοινωνίας διάκειται μεν θετικά απέναντι σε μια μεταρρύθμιση αλλά δεν εκδηλώνεται, η οργανωμένη μειοψηφία συνήθως έχει το πάνω χέρι.

Ο Γεράσιμος, στο τέλος του βιβλίου του, αναλογιζόμενος τις δυσκολίες υλοποίησης μιας τόσο συνολικής μεταρρύθμισης καταλήγει:

«Το γεγονός ότι σπάνια αποτολμήθηκαν μεταρρυθμίσεις αυτού του τύπου και του εύρους και ακόμα πιο σπάνια πέρασαν, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο βασικός ανασταλτικός παράγοντας στην ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών είναι το ίδιο το δημοκρατικό μας σύστημα. Οι αστικές δημοκρατίες –κληρονομιά της Βιομηχανικής Επανάστασης– δεν διαθέτουν δημοκρατικούς θεσμούς επίλυσης των διαφορών που προκύπτουν όταν επιχειρούνται βαθιές τομές που επιφέρουν σοβαρές αλλαγές στην ισορροπία των οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Τα αδιέξοδα που προκύπτουν από τη δράση των παικτών αρνησικυρίας οδηγούν, συνήθως, στην αποβολή του μεταρρυθμιστικού εγχειρήματος.

Το βασικό συμπέρασμα που συνάγω από τη δική μου εμπειρία είναι ότι ο δρόμος για τις μεταρρυθμίσεις που έχει ανάγκη η παγκόσμια κοινότητα, θα ανοίξει, μόνο όταν θα επιτευχθεί η μεγάλη μεταρρύθμιση του πολιτειακού μας συστήματος και θα εγκαθιδρυθεί η δημοκρατία του 21ου αιώνα. Δεν βλέπω σημάδια αλλαγών στον ορίζοντα. Γι' αυτό πιστεύω ότι όσοι είμαστε στρατευμένοι στην υπόθεση της προόδου θα πρέπει να είμαστε πρόθυμοι να συνεχίσουμε να τολμούμε, χωρίς να λογαριάζουμε το

πολιτικό ή το προσωπικό κόστος. Ο δρόμος της προόδου είναι στρωμένος από αποτυχίες, αλλά είναι η απρόσμενη επιτυχία που, τελικά, κάνει τη διαφορά.»

Η σημερινή συνάντησή μας, στην αρχή ενός νέου χρόνου, ας είναι έναυσμα και αφετηρία για καινούργιες τολμηρές προσπάθειες να αλλάξουμε τα κακώς κείμενα, να προωθήσουμε αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και να προχωρήσουμε μπροστά.